МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Психолого-педагогічний супровід розвитку дитини раннього і дошкільного віку: сучасні підходи та освітні технології

Колективна монографія

Умань
Візаві
2021

УДК 159.98:37.013.42-053.4(02)
П86

Колектив авторів:
Іщенко Л. В., Попиченко С. С., Кравчук Н. П., Бутенко О. Г., Мельникова О. М., Трофаїла Н. Д., Карнаух Л. П., Підлипняк І. Ю., Дука Т. М., Рябошапка О. В., Авраменко О. О.

Рецензенти:
Кушнір Валентина Миколаївна, д-р педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;
Андрющенко Тетяна Костянтинівна, д-р педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти та професійного розвитку педагогів КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;
Загородня Людмила Петрівна, д-р педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Рекомендовано до друку вченою радою
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 6 від 23 листопада 2021 року)

Психолого-педагогічний супровід розвитку дитини раннього і
П86 дошкільного віку : сучасні підходи та освітні технології : монографія /
Л. В. Іщенко, С. С. Попиченко, Н. П. Кравчук [та ін.] ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. — Умань : Візаві, 2021.
— 281 с.

Монографія є спробою узагальнити досягнення наукового колективу кафедри психології та педагогіки розвитку дитини за напрямами: сучасні підходи до психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини в освітньому процесі закладу дошкільної освіти; особливості психологічного захисту та соціально-психологічної безпеки, виникнення конфліктів дитини, формування мовленнєвої компетентності, бережного ставлення до свого життя, розвиток інтелектуальної обдарованості особистості, психологічні чинники ефективності організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти.

Монографія розрахована на широке коло науковців, аспірантів, магістрантів, студентів, які цікавляться проблемами теорії і практики підготовки майбутніх педагогів до роботи з дітьми дошкільного віку та вихователів закладів дошкільної освіти.

УДК 159.98:37.013.42-053.4(02)

© Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА…….. 4
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: СУЧАСНИЙ ПІДХІД…… 6
1.1. Психолого-педагогічний супровід розвитку дитини в освітньому процесі закладу дошкільної освіти…… 6
1.2. Теоретичні засади розвитку дослідницьких здібностей дітей старшого дошкільного віку……. 14
1.3. Теоретичний аналіз проблеми виникнення та розвитку конфліктів у дитячому колективі ……..**.....** 36
1.4. Запобігання насильству над дітьми: безпека дитини в світлі міжнародних стандартів і вітчизняної освітньої реформи…… 57
1.5. Психолого-педагогічні аспекти взаємодії вихователя закладу дошкільної освіти з батьками…….. 73
1.6. Актуальні аспекти дослідження особливостей психологічного захисту дитини старшого дошкільного віку в контексті дитячо-батьківської взаємодії…….. 94
РОЗДІЛ ІІ. НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ В УМОВАХ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І СІМ'Ї……. 119
2.1 Музикотерапія як засіб формування уяви у дітей старшого дошкільного віку…….. 119
2.2. Погляди української етнопсихології на проблему виховання бережливого ставлення до свого життя у дітей…… 143
2.3. Педагогічні умови розвитку інтелектуальної обдарованості дітей старшого дошкільного віку.……. 165
2.4. Теорія і практика розвитку критичного мислення молодших школярів засобами дитячої літератури..…….. 200
2.5. Особливості соціалізації дітей у різновікових групах закладу дошкільної освіти……...…..…… 221
2.6. Особливості формування комунікативної компетентності дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення…… 258

ПЕРЕДМОВА

Сучасні наукові уявлення про унікальність раннього розвитку дитини, залежність її розвитку від соціальних умов і навколишнього середовища зумовлюють необхідність уважного та дбайливого розв'язання проблем дітей раннього і дошкільного віку, які б відповідали сучасним вимогам. Дошкільне дитинство посідає особливе місце в загальному перебігу психічного, фізичного, інтелектуального й особистісного розвитку дитини та є найбільш сприятливим періодом до педагогічних впливів, інтенсивного розвитку мовлення, пам'яті, образної уяви та мислення. Таку позицію підвищення ролі і значущості гармонійного розвитку кожної особистості простежено в Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні, Концепції «Нова українська школа» та ін.

Завдання дошкільної освіти спрямовані на особистісне зростання дитини, набуття вікової зрілості в різних видах дитячої діяльності, формування базових компетентностей, важливих для подальшого розвитку на наступних рівнях освіти, зокрема: комунікації, навичок командної роботи, креативності, критичного мислення тощо.

Відповідно до нових вимог у системі дошкільної освіти найбільш затребуваним стає психолого-педагогічний супровід всіх учасників освітнього процесу, якими в дошкільних освітніх установах є вихованці, батьки і педагогічні працівники.

Проблема створення умов для цілісного, гармонійного розвитку дитини дошкільного віку в освітньому процесі – є одним із пріоритетних напрямів діяльності дошкільного навчального закладу. Натомість із кожним роком зростає стурбованість батьків і педагогів дошкільної ланки освіти щодо погіршення якості фізичного, психічного, морального розвитку та здоров'я вихованців дошкільних навчальних закладів.

Проблема психологічного супроводу розвитку дітей дошкільного віку знаходиться в стадії інтенсивної розробки і її вивчення вкрай актуально на сучасному етапі освіти, оскільки дошкільний вік має також особливу цінність для подальшого розвитку особистості. Тому актуальність означеної проблеми обумовлена протиріччям між важливістю і значущістю реалізації системи психолого-педагогічного супроводу розвитку дошкільників і недостатньою її теоретичною і практичною розробленістю.

Психолого-педагогічний супровід сьогодні є не просто сумою різноманітних методів корекційно-розвивальної роботи з дітьми, але виступає як комплексна технологія підтримки і допомоги дитині у вирішенні завдань розвитку, навчання, виховання та соціалізації.

У першому розділі монографії авторами висвітлено сучасні підходи до психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини дошкільного віку в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Другий розділ присвячено розкриттю новітніх технологій психолого-педагогічного супроводу розвитку особистості дитини та підготовці фахівців до його організації в закладах дошкільної освіти.

У центрі уваги авторів монографії *дослідження особливостей* психологічного захисту дітей, соціально-психологічної безпеки, виникнення конфліктів дитини; *розробка психолого-педагогічного супроводу* формування мовленнєвої компетентності, бережного ставлення до свого життя, розвитку інтелектуальної обдарованості особистості, партнерської взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї; *виокремлення* психологічних чинників ефективності організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти.

Матеріали колективної монографії можуть бути використанні викладачами, студентами та магістрантами педагогічних спеціальностей, вихователями закладів дошкільної освіти.

***Л. В. Іщенко**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри психології та педагогіки розвитку дитини, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

Відомості про авторів

Іщенко Людмила Валентинівна — доктор педагогічних наук, професор, завідучав кафедри психології та педагогіки розвитку дитини, Уманський державний педагогічний університет мені Павла Тичини

Попиченко Світлана Сергіївна — кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету дошкільної та спеціальної освіти, Уманський державний педагогічний університет мені Павла Тичини

Карнаух Леся Петрівна — кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки розвитку дитини, Уманський державний педагогічний університет мені Павла Тичини

Авраменко Оксана Олександрівна — кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки розвитку дитини, Уманський державний педагогічний університет мені Павла Тичини

Мельникова Ольга Миколаївна — кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки розвитку дитини, Уманський державний педагогічний університет мені Павла Тичини

Дука Тетяна Миколаївна — кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки розвитку дитини, Уманський державний педагогічний університет мені Павла Тичини

Підлипняк Ірина Юріївна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки розвитку дитини, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Бутенко Ольга Григорівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки розвитку дитини, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Кравчук Неля Павлівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки розвитку дитини, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Трофаїла Наталія Дмитрівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки розвитку дитини, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Рябошапка Ольга Володимирівна кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри психології та педагогіки розвитку дитини, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Наукове видання

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ ДИТИНИ РАННЬОГО І ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Колективна монографія